

- Ma is büszke vagyok arra, hogy tevőleges résztvevője lehettem annak a folyamatnak, amely a határnyitáson keresztül elvezetett Németország és Európa újraegyesüléséig - jelentette ki az MTI-nek adott interjújában Németh Miklós. A korábbi miniszterelnök abból az alkalomból nyilatkozott, hogy az általa vezetett kormány huszonöt évvel ezelőtt, 1989. szeptember 10-én - pontban éjfélkor - nyitotta meg a határt az országban tartózkodó NDK-s menekültek előtt.

"Jól álltak a csillagok" - mondta Németh Miklós, hangsúlyozva: a politikai palettán akkor olyan szereplők voltak, akik együttműködve, egymásban bízva olyat tudtak alkotni, ami egy évszázadban egyszer vagy kétszer fordul elő. Az egykori kormányfő mindenekelőtt Mihail Gorbacsov szovjet vezető, Helmut Kohl német kancellár, idősebb George Bush amerikai elnök és II. János Pál pápa szerepét emelte ki.

Az interjúban visszaemlékezett azokra a lépésekre, amelyek a szeptember 10-11-i határnyitást lehetővé tették. Németh Miklós - aki 1988. november 24-től 1990. május 23-ig állt az egykori Magyar Népköztársaság utolsó, illetve az 1989. október 23-án kikiáltott Magyar Köztársaság első kormányának élén - hangsúlyozta, hogy hivatalba lépésének első pillanatától ellenezte a Keletet és a Nyugatot mesterségesen elválasztó, akkor már műszakilag is elavult vasfüggöny felújítását. Azon az állásponton volt, hogy a határőrizetet a modern világ követelményeinek megfelelően, korszerű eszközökkel kell megoldani. A morális megfontolások mellett a felújítás gazdasági és pénzügyi nehézségekkel járt volna, ezért már 1988 végén úgy döntött, hogy ezt a "tételt" kihúzza a költségvetésből. Az okok között szerepelt az is, hogy Budapest akkoriban Béccsel együtt pályázott az 1995-ös világkiállítás közös megrendezésére, és el akarta kerülni, hogy a vasfüggönnyel azonosítsák Magyarországot.

Ezért döntött úgy, hogy miniszterelnökként első külföldi útja a "tábor" szokásai ellenére nem a Szovjetunióba vezet. 1989 elején Franz Vranitzky osztrák kancellárral találkozott, és tájékoztatta a vasfüggöny lebontásának szándékáról. "Vranitzky meglepődött, de örült" - mondta el.

Mihail Gorbacsov szovjet államfőt március elején kereste fel. "Moszkvába nem azért utaztam, hogy engedélyt kérjek, hanem hogy elmondjam: a gazdasági és pénzügyi nehézségek, az erkölcsi megfontolások miatt a 20. század végén anakronisztikus egy ilyen határ. Ezért a határőrizetet másként fogjuk megoldani" - emlékezett vissza. Gorbacsov megköszönte a tájékoztatást, és tanácsadója felé fordulva csupán annyit mondott: "Miklós megoldja".

A szovjet vezetőt azonban nem csupán a vasfüggöny lebontásáról tájékoztatta. Az eredetileg 20 percesre tervezett találkozó végül csaknem kétórás volt. Beszámolt a többpártrendszer bevezetésének szándékáról, továbbá felvetette a Magyarországon állomásozó szovjet csapatok, illetve a szovjet fegyverek kivonásának szükségességét.

Gorbacsovnak mindenekelőtt az atomtöltetű rakéták, a Veszprém megyei Tótvázsony környéki silók kérdését hozta fel. "Én is csak miniszterelnökként tudtam meg, hogy Magyarországon vannak szovjet atomrakéták" - jelentette ki, utalva arra, hogy azok Észak-Olaszország felé irányultak.

"Ezek után jött el az a híres pillanat, amikor Gorbacsov rácsapott, a székre, és azt mondta: Miklós, amíg én ebben a székben ülök, 56 gyalázatossága nem ismétlődik meg" - emlékezett vissza.

"Hittem neki, de tisztelni kezdtük. Tudni akartam, hogy helyzete, az általa adott áldás mennyire stabil" - folytatta a volt miniszterelnök. Ezért döntött úgy, hogy Magyarország megkezdje a vasfüggöny lebontását. Március végén Rajkánál - alig két hét alatt - három és fél kilométeren bontották le a drótkerítést.

"A szovjet nagykövet nem tiltakozott, a moszkvai forródrót nem jelzett, ezért léptünk tovább" - mondta el, utalva a következő "nagy tesztre", a vasfüggöny lebontásának május 2-i hivatalos nemzetközi bejelentésére. Tiltakozás ezt követően sem volt, ezért jöhetett az újabb teszt, igaz, osztrák javaslatra. Ezt pedig a vasfüggöny június 27-i ünnepélyes átvágása jelentette, amit az osztrák külügyminiszter, Alois Mock indítványozott. A baj csak az volt, hogy az addigra már nem létezett, ezért újra kellett építeni egy körülbelül harmincméteres darabot. Mock és Horn Gyula külügyminiszter a nemzetközi sajtó képviselői, fotóriporterek sokasága előtt vágta át az ideiglenes, alumíniumdrótból létesített kerítést, ami másnap már látható volt többi között a The New York Times című amerikai lap címlapján.

A legfontosabb tesztet azonban Németh Miklós szerint a páneurópai piknik jelentette. Elmondta, hogy államminisztere, Pozsgay Imre kereste meg a debreceni MDF-esek javaslatával, amely egy közös osztrák-magyar piknik megrendezéséről szólt, és egy háromórás jelképes határnyitást is magában foglalna. Pozsgay tájékoztatta arról is, hogy Habsburg Ottóval együtt a fővédnöki szerep elvállalására kérték fel. Németh Miklós támogatta mindezt, és az augusztus 19-re tervezett rendezvény lebonyolításához a belügyminisztérium, a határőrség, illetve a rendőrség segítségét ígérte.

Visszaemlékezett arra is: feltűnt neki, hogy a piknik közeledtével keletnémet menekültekkel zsúfolásig megteltek a balatoni kempingek, sőt a 71-es út mentén egymás hegyén-hátán vadkempingek létesültek. Eljutott hozzá olyan röpirat is, amely térképpel, német és magyar nyelven is eligazítást adott arra vonatkozóan, hogy a Sopronpusztára tervezett piknikre hogyan lehet eljutni. Amikor Kozma Imrénél és Csilla von Boeselagernél, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat vezetőinél az iránt érdeklődött, hogy a röpiratokat ki állította elő, azt a választ

kapta, hogy nem tudják. Maradt az a feltételezés, hogy a térképes útmutatók a magyarországi nyugatnémet nagykövetség közreműködésével készültek.

Németh Miklós ezt követően rendelte el, hogy a térségben a katonákat öt kilométeres körzetben vonják vissza a laktanyákba, és szüntessék be a járőrözést, a határátkelőkhöz pedig csak annyi ember küldjenek, ahány az útlevelek kezeléséhez szükséges. Ha pedig a határon át akar menni "hús vagy akár több száz" ember, engedni kell őket. Utalt arra is, hogy tűzparancs már 1984 óta nem volt. A határőrség budapesti parancsnokságáról Gulyás Mihályt rendelték oda, hogy minden rendben menjen. Utasították arra, hogy 18 órakor ismét le kell zárni a határt, azaz ténylegesen csak három órán keresztül lehet nyitva. Több száz keletnémet menekült jutott át a határon, de minden rendben történt.

A határ megnyitását Németh Miklós ekkor már véglegesen eldöntötte. A bonni nagykövetet, Horváth Istvánt augusztus 22-én utasította arra, hogy lehetőség szerint azonnali találkozót kérjen Helmut Kohl nyugatnémet kancellártól. Kohl augusztus 25-én a gymnichi kastélyban fogadta őt, a találkozón jelen volt a két külügyminiszter, Hans-Dietrich Genscher és Horn Gyula is.

Az egykori miniszterelnök szerint Kohl szeme könnybe lábadt, amikor tájékoztatta arról, hogy a keletnémet menekültek kiengedését tervezi. Az MTI-nek megerősítette, hogy a kancellár többször rákérdezett, milyen ellenszolgáltatást kér ezért, válasza azonban az volt, hogy Nicolae Ceausescuval (a Román Kommunista Párt főtitkárával) ellentétben "Magyarország nem ad el embereket". Ugyanakkor kérte Helmut Kohltól, hogy segítse Magyarország és az akkori Európai Közösség közötti közeledést, továbbá támogassa Magyarországot, ha a szovjet gáz- és olajszállítások esetleges beszüntetése és a Varsói Szerződés modernizációjához kért aránytalanul nagy hozzájárulás miatt az ország elviselhetetlen terhekkel kerülne szembe.

Közben az NDK mindent elkövetett annak érdekében, hogy döntésének megváltoztatására bírja. A keletnémet vezetés tájékoztatása céljából Berlinbe küldte Horn Gyula külügyminisztert, és az ő elmondása szerint a látogatás csaknem a nyílt tettelegességig fajult.

Gymnichben Kohllal abban állapodtak meg, hogy a határ megnyitásának időpontját Bonn mondja meg. A keletnémet menekültek befogadása - különös tekintettel arra, hogy számukat 50 ezer és 150 ezer közöttire becsülték - rendkívül nehéz logisztikai feladatnak számított. Ezért abban maradtak, hogy a nyugatnémet kormány üzen, ha felkészült mindenre. Előzetesen azonban szeptember 6-ban állapodtak meg. Történt azonban egy kis "malőr", a Budapestre látogató Karsten Voigt nyugatnémet szociáldemokrata (SPD) politikusnak magyar tárgyalópartnerei kifecsegték a "titkot", és ebből az SPD otthon igyekezett politikai tőkét kovácsolni.

Helmut Kohl tanácsadójával, Horst Teltschikkel konzultálva Németh Miklós ezután döntött úgy, hogy a határnyitást szeptember 10-én éjfélre halasztják. Ezt azonban már annyira titokban tartotta, hogy az időpontról még Horn Gyulát is csak szeptember 10-én tájékoztatta, és közölte vele: este hét órakor a televízió A Hét című műsorában kell bejelentenie a határnyitást. Arról ugyanis már korábban megállapodtak, hogy a hivatalos bejelentést a külügyminiszterre bízta.

Akkor még fogalma sem volt arról, hogy a határ megnyitásával Helmut Kohlt közvetve a bukástól mentette meg. Pártjában, a konzervatív CDU-ban ugyanis tekintélyes politikusok - köztük Rita Süßmuth Bundestag-elnök és Lothar Späth baden-württembergi miniszterelnök - a kancellár ellen puccsot terveztek, amelyet a szeptember 10-11-i brémai kongresszusra időzítettek. Kohlt az mentette meg, hogy párhuzamosan Horn Gyula bejelentésével a

nyugatnémet lakosságot Brémából rendkívüli sajtóértekezleten tájékoztatta arról, hogy Magyarország megnyitja a sorompót a keletnémet menekültek előtt. Minderről Lothar Späth számolt be később Budapesten Németh Miklósnak.

Arra a kérdésre, hogy a határ megnyitásában valójában mi vezérelte, az MTI-nek azt válaszolta: Helmut Kohl előtt is hangsúlyozta, hogy mindenekelőtt emberiességi alapon döntött. Emlékeztetett arra is, hogy már 1988 decemberében a Newsweeknek és nem sokkal később a német Süddeutsche Zeitungnak nyilatkozva kijelentette: reméli, a 21. századba úgy fogunk belépni, hogy Európa nem lesz kettéosztva, és szeretné hinni, hogy belátható időn belül Németország is egységes lesz. Szavai szerint ma is mindent hasonlóan csinálna, és ma sem kérne pénzt a menekültek kiengedéséért.

Németh Miklós egyetértett azzal az értékeléssel, hogy a határ megnyitásával Magyarország jelentős mértékben hozzájárult a berlini fal leomlásához és az egy évvel későbbi német újraegyesüléshez. "Azt azonban nem vindikálom magamnak, hogy mindezt előre láttam" - mondta, úgy vélekedve, hogy a történeteket akkor senki nem látta előre, még Kohl sem. "Aki az ellenkezőjét állítja, nem mond igazat" - tette hozzá.

Jelképes, hogy a negyedszázados évfordulóra Németh Miklós közösen emlékezik Helmut Kohllal. A volt kancellár ludwigshafeni otthonában szeptember 10-én délután a volt magyar miniszterelnök mellett ott lesz a korábbi osztrák kancellár, Wolfgang Schüssel is, aki Franz Vranitzky kormányában annak idején gazdasági miniszter volt.

Miniszterelnöksége után Németh Miklós csaknem tíz éven keresztül a londoni székhelyű Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank alelnöke volt. Az MTI-nek elmondta: hazatérése után igyekezett átadni az országnak mindazt, amit tudott. Szavai szerint azonban "nagyot csalódott", és kiábrándult a politikából. Ma mindenekelőtt családjának él, jelenleg a magyar származású svájci újságíróval, Oplatka Andrással közös könyvet ír, amely novemberben jelenik meg, több felkérést kap, és előadásokat vállal. Kedvenc időtöltése az olvasás, a vitorlázás és a bridzs.

MTI

Fotó:hirado.hu